

‘De wijkaanpak brengt burens met elkaar in gesprek’

Wijkaanpak De Pas, Winterswijk

‘Door fysieke verandering creëren we sociale samenhang’

In Winterswijk is een bloemkoolwijk uit de jaren tachtig toe aan een grote opknappbeurt. Om de wijk De Pas toekomstbestendig te maken betrekken de gemeente en de coöperatie de bewoners van de wijk bij de aanpak van dit jonge erfgoed. PvdA-wethouder Elvira Schepers is enthousiast over de aanpak: ‘Door samenwerking tussen mensen en tussen beleidsvelden zorgen we voor vertrouwen.’

‘Wonen in De Pas, waar zal ik beginnen?’ Aan het woord is een glunderende wethouder Elvira Schepers. ‘Wij zijn in 2002 naar de wijk verhuisd en hebben daar tot twee jaar geleden gewoond. Ik zeg vaak tegen mijn man: ‘Als ons huidige huis in De Pas stond, waren we nooit weggegaan.’ En zo voel ik dat ook echt. We hebben daar ontzettend fijn gewoond in een hele prettige buurt.’ De Pas in Winterswijk – gebouwd rond 1980 –

is een typische bloemkoolwijk waarvan Nederland er honderden telt. Schepers: ‘De wijk bestaat uit verschillende hofjes. Ik woonde zelf voorin de wijk en had daar mijn eigen buurtje waar we lief en leed mee deelden. ‘s Avonds na het eten speelden de kinderen buiten en zaten wij met andere ouders op de spoorbielzen rondom het groenplantsoen koffie te drinken. Iedereen kende elkaar en deuren zaten niet op slot. Ik vond wel eens een briefje op mijn keukentafel van de buurvrouw: “Wilde even koffiedrinken maar je was er niet.” Oud en nieuw vierden we samen op straat en ook bij verjaardagen kwamen we bij elkaar over de vloer. Als wij een avondje uit gingen, brachten we de babyfoon bij de burens.’

Groen en water

De bloemkoolwijk is een exponent van het naoorlogse functionele bouwen, waarbij een gezonde leefomgeving en saamhorigheid de

Erfenis van de wederopbouw

Na de oorlog verzezen als antwoord op de woningnood overal in Nederland compleet nieuwe woonwijken. Om alle mensen van woningen te voorzien werden laagbouw wijken met hoogbouw afgewisseld. Vroeg in de jaren zeventig ontstond als reactie op de massawoningbouw een roep om wijken te ontwikkelen waarin de menselijke maat voorop stond. De tussen 1970 en 1985 gebouwde woonwijken lijken in hun ruimtelijke structuur op niets wat ervoor ooit was gebouwd en wat er in de periode er na zou worden gebouwd. Op een luchtfoto hebben ze de structuur van een bloemkool. Het zijn wijken met centrale toegangswegen die naar kleinere leefgebieden voeren. Verkeerswegen ontsluiten afgeronde buurtjes en monden daar uit in woonhofjes of woonerven. Voor kinderen ontstond daarmee een veilige speelplek zonder doorgaand verkeer – een reactie op de vele verkeerdoden in die tijd.

De nieuwe wijken moesten mensen trekken die niet in dorpen wilden wonen, maar ook niet midden in het centrum van een drukke stad. Hofjes, een ruimtelijke structuur en groenstroken zijn kenmerkend voor de wijk. De stedenbouwkundigen zijn in deze periode naar de achtergrond verdwenen en vooral landschapsarchitecten zetten hun stempel op deze nieuwe groene wijken. Wijken die we inmiddels zien als jong erfgoed.

nadruk kregen. Speeltuintjes liggen centraal in de wijk en de gebieden zijn meestal autoluw doordat er geen doorgaande verbindingen zijn. Veel groen en water moest het dorpse gevoel aanwakkeren, terwijl een stadshart op een steenworp afstand lag. De gedachte was dat in dit soort wijken menselijke contacten makkelijk tot ontplooiing konden komen. Met de mens als sociaal dier als uitgangspunt, zijn binnen twee decennia ongeveer 1,6 miljoen woningen in soortgelijke wijken gerealiseerd.

Sociale cohesie

Anno 2020 oogt De Pas sterk gedateerd. Niet alleen zijn de woningen toe aan een verduurzamingsslag, ook is het gebruik van de openbare ruimte enorm veranderd. In plaats van koffiedrinkende buurtbewoners bepalen auto's en afvalcontainers tegenwoordig het straatbeeld. Het kronkelige, smalle stratenstelsel van De Pas is hier niet op ingericht. Het systeem van sociale controle, destijds de basis om de wijk levendig en veilig te houden, is er niet meer. De samenleving is individualistischer geworden, de buurtgemeenschap is minder hecht, mensen komen niet meer zo makkelijk bij elkaar over de vloer. Ook is de wijk niet bestand tegen klimaatveranderingen. Het regent vaker en harder en het water stroomt slecht weg.

Wijkaanpak De Pas moet een antwoord bieden op deze wijkproblemen en de wijk weer voor langere tijd aantrekkelijk maken. Volgens wethouder Schepers vraagt dat om een brede aanpak: 'De Pas is een redelijk versteende wijk met her en der wat groenplukjes. De wijk is opgezet als een groene wijk. Door de noodzaak van meer parkeerplaatsen en ruimte voor afvalcontainers, is veel groen verdwenen. Ook op het sociale vlak zijn er dingen veranderd. Door wisselingen van bewoners en individualisering is er minder binding met elkaar. Toch blijken bewoners wel de behoefte te voelen aan contact in de buurt. De wijkaanpak is een mooi middel om daarmee aan de slag te gaan. Door de wijkaanpak komen burens met elkaar in gesprek. We zien nu al dat daar mooie initiatieven uit voortvloeien.'

Verhaal van de wijk

Wijkaanpak De Pas gaat kortom niet alleen over de stenen, maar ook over het groen in de wijk en met name over sociale contacten en over prettig samenleven in de buurt. De oorspronkelijke visie om een stedenbouwkundige opzet te enten op de menselijke maat, krijgt nu een plek in het toekomstbestendig maken van De Pas.

De gemeente Winterswijk en woningcorporatie De Woonplaats nemen hierin het voortouw. Door samenwerking met de Erfgoed Deal is bij het project onderzoek mogelijk naar het inzetten van cultuur- en erfgoedwaarden van een bloemkoolwijk zoals De Pas bij de verduurzaming van de wijk, om deze gezond en toekomstbestendig te maken. De bewoners worden nadrukkelijk betrokken bij aanpassingen, verbeteringen en oplossingen in de wijk – zij weten immers het beste wat er leeft en waar behoefte aan is.

In deze aanpak worden thema's als duurzaamheid, klimaat, woonomgeving, cultureel erfgoed en sociale voorzieningen in samenhang aangepakt. Door samen met bewoners het verhaal van de wijk te maken, worden erfgoedwaarden benoemd en kunnen die richtinggevend zijn voor een duurzame toekomst voor dit jonge erfgoed.

Elvira Schepers: 'Ik vind de wijkaanpak een voorbeeld van een

balans tussen sociale samenhang en fysieke leefomgeving. Door fysieke verandering creëer je soms sociale samenhang. De manier waarop er in de wijkaanpak samen wordt gewerkt met de bewoners aan een fijne en toekomstbestendige wijk, draagt daaraan bij. Als er vertrouwen is binnen de wijk, komt er iets los. Door samenwerking tussen mensen en beleidsvelden te stimuleren zorgen we voor dit vertrouwen.'

Bewustwording

Het project is een pilotproject voor zogeheten 'omgevingsgericht werken'. Daarbij speelt samenwerking met wijkbewoners en andere betrokken partijen een centrale rol. Met het oog op de komende invoering van de Omgevingswet wil de gemeente Winterswijk deze aanpak in het ambtelijk apparaat introduceren. Bij bewoners wil de gemeente intussen bewustwording creëren. Door samen te denken en te doen is wijkontwikkeling geen blauwdruk meer van de overheid maar een interactief proces waar bewoners een volwaardige rol in hebben. Wethouder Schepers denkt dat de ervaringen met erfgoed-inclusief werken in Winterswijk een voorbeeld kunnen zijn voor andere bloemkoolwijken: 'De kennis die we opdoen in deze pilot willen we delen met heel Nederland. Op de verschillende schaalniveaus hebben we geleerd hoe erfgoed de rode draad kan zijn in de wijkaanpak, en dat dragen we uit. Dit gaat van complexe strategieontwikkeling met experimenten tot structuurverandering en tot kleine praktische voorbeelden als een ansichtenkaartenactie en met een gids door je eigen wijk.'

Ambassadeurs

De erfgoed-inclusieve herinrichting van De Pas begint met het vastleggen van het 'verhaal van de wijk'. Dit gebeurt onder meer via specialistische inventarisaties, interviews met architecten die aan de wieg stonden van de wijk en verhalen van de eerste bewoners. Cultuurhistorische kwaliteit gaat niet alleen over onroerend erfgoed, maar over het gehele fysieke, ruimtelijke, én sociale domein en om de achterliggende denkbeelden. Deze kennis wordt met alle betrokkenen gedeeld en vervolgens wordt samen met de wijkbewoners bepaald wat waardevol is. De uitkomst hiervan vormt de leidraad voor het ontwerpen van de nieuwe buitenruimte – en de aanpak van de opgaven duurzaamheid, klimaat en het zelforganiserend vermogen van de wijk. Dit intensieve participatieproces zorgt voor een groot draagvlak en levert ambassadeurs voor het 'post '65-verhaal'. De trots op hun wijk.

'Erfgoed, en dus storytelling, is de rode draad die alle disciplines aan elkaar verbindt' zegt Schepers. 'Het zorgt ervoor dat we dezelfde taal spreken. Deskundigen als sociaal werkers, landschapsarchitecten, civiele projectleiders, gebouwbeheerders – iedereen zit bij elkaar aan tafel.'

Kirsten van Trooijen is communicatieadviseur bij de gemeente Winterswijk.

Bloemkoolwijk De Pas in 2020. | Foto Esmee Dolphijn

Detail van een gemeenschappelijk bankje in de wijk De Pas 2020. | Foto Esmee Dolphijn

Samen met de bewoners worden erfgoedwaarden benoemd die richtinggevend zijn voor de aanpak van dit jonge erfgoed